

ВЧИНОК ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ЇЇ САМОВИЗНАЧЕННЯ

Проблеми самовизначення через власні вчинки, значення здійснення того, чи іншого морального вибору в конкретних обставинах для формування й пізнання особистості та, врешті-решт, підстав для здійснення цього вибору займали та займають думки філософів, етиків та психологів різних часів. Відповіді на запитання "Чому індивід здійснює саме такий моральний вибір та як це на нього впливає?" сучасна наука шукає у співпраці цих галузей та міждисциплінарному підході.

Значення вчинків для формування особистості та розуміння того, якою вона є підкреслював ще Аристотель. У другій книзі "Нікомахової етики" він зауважував, що саме звичка чинити певним чином виробляє в людині чесноти, чи вади [1, с. 64]. Звикнувши діяти певним чином людина такою і стає. Єдиний шлях стати справедливим – почати чинити справедливо, шлях перетворення на мужнього героя – це раз за разом вчиняти мужні героїчні вчинки. Відповідно, так випрацюється звичка до героїчності. Значно пізніше, так само як і Аристотель, особливої важливості вчинкам людини та результатам її діяльності надавав Г. В. Ф. Гегель, за словами якого "суб'єкт є ряд його вчинків" [2, с. 167].

Отриманий раніше досвід хоробрості робить вибір хороброї поведінки у майбутньому легшим, але обставини ніколи не будуть точно такими ж і, можливо, за нових обставин, людина поведе себе як боягуз. Індивід обирає себе в кожному конкретному вчинку, в кожних конкретних обставинах і цей вибір проявляє те, яким він є та ким він є. Кожна людина вписана в контекст свого власного, унікального, ні на що не схожого життя, тому вибір своїх вчинків, а значить і себе людина робить сама, в конкретних обставинах і щоразу. Відповідно, з одного боку, особистість, яка має звички діяти певним чином вже є сформованою, з іншого, вона перебуває у процесі постійного і нескінченного формування доти доки вона існує.

Особливого значення можливість обирати себе і своє життя набуває в сучасному світі. А. Хеллер порівнює сучасну людину із "конвертом без адреси" [5, с. 30]. В минулому призначення людини те, як вона мала себе удосконалювати та те, що вона мала робити в житті було визначено від її народження. Сучасні чоловіки та жінки не мають такого "вродженого" соціального призначення, тому "вони змушені раніше чи пізніше самі адресувати свій конверт" [5, с. 30]. Сучасна порядна людина обирає порядність і стає такою, коли залишається вірною собі.

В момент зустрічі індивіда з неоднозначними з точки зору моралі обставинами, він обирає себе, те яким йому бути, і розуміє себе через власні дії. Якщо хтось вважає себе чесним, але в життєвому контексті між чесністю та власною користю (при чому вона може полягати, як у матеріальних, так і нематеріальних речах, наприклад позитивній думці інших про мене) обирає другу, він більше не є чесним і вже неможливо продовжувати вважати себе таким. Герой п'єси Ж.-П. Сартра "За зачиненими дверима", Гарсен, вважав себе героєм, але одного разу вчинив як боягуз, він шукає для себе виправдань і каже: "Я не придумав цей героїзм. Я його обрав. Ми такі, якими хочемо себе бачити". На це він отримує таку відповідь: "Доведи, що це була не видумка. Лише вчинки визначають ціну наших бажань" [3]. Таке визнання себе "боягузом" вимагає власної рефлексії, та, як не дивно це звучить, мужності: я хотів би бути героєм, я розумію, що це правильно і треба діяти як герой, але я не такий, в цій ситуації я виявив свою слабкість, я вчинив як боягуз, отже зараз я і є боягузом.

Коли перед людиною постає запитання "як я маю діяти?", "що для мене важливіше та цінніше?", вона змушена реалізувати себе та свою свободу через той чи інший вибір. Щоб пояснити, чому ж індивід робить саме такий вибір і саме такі вчинки в сучасній науці особлива увага приділяється психо-етичному дослідженню механізму прийняття моральних рішень та психологічних аспектів моральної свідомості людини (Г. Кахан (Британія), Н. Шейкел (Британія), М. Хаузер (США), Ф. Зімбардо (США), Дж. Грін (Британія), С. Шлейм (Нідерланди) та інші). Значна частина зазначених науковців велику увагу приділяє протистоянню між утилітаристською та деонтологічною моральними теоріями, або так званій "проблемі трамваю" та намагаються простежити зв'язок між моральними рішеннями та специфікою нервової системи.

Оскільки, людина обирає себе в кожному конкретному вчинку, завжди лишається надія, що наступного разу вона зробить інший вибір, і стане героєм. Надії на виправлення втрачаються тільки тоді, коли вже неможливо діяти і неможливо обирати. Вся трагічність ситуації Гарсена якраз і полягає в тому, що він вже помер і усвідомлює, що вчинив як боягуз. Можливості обрати себе іншого вже немає, він боягузом лишився на завжди. Доки ж людина продовжує робити вчинки, лишається можливість перетворення боягуза на героя. Людина отримує розвиток через подолання себе, подолання власних вже вироблених звичок.

Вибір того чи іншого вчинку має вплив не лише на саму людину та її життя, а також і на інших. Індивід обираючи себе створює приклад для інших, пропонує свій алгоритм поведінки людини як такої. У роботі "Екзистенціаналізм – це гуманізм" Ж.-П. Сартр говорить про те, що обираючи себе, людина також обирає і всіх людей. Він зазначає, що "не має жодної нашої дії, яка, створюючи з нас людину, якою ми хотіли би бути, не створювала б в той же час образ людини, якою вона, на нашу думку, має бути" [4].

Один з найвідоміших сучасних психологів, Філіп Зімбардо, підкреслює значення наявної "соціальної

моделі" для здійснення людиною того, чи іншого вчинку. Він стверджує, що якщо індивід бачить приклади "злих" дій, йому легше робити теж саме, і, навпаки, якщо він бачить приклади героїчної поведінки, то легше стає героєм і сам. Поведінка індивіда залежить від впливів існуючих "соціальних моделей", але, в той же час, вона є і джерелом створення таких "соціальних моделей" поведінки для інших. Ф.Зімбардо приводить за приклад експеримент проведений Стенлі Мілгремом, в якому звичайні люди мали зіграти роль вчителів, при цьому, якщо учні (яких грали актори) давали не правильні відповіді, "вчителі" мали нажимати на кнопки, які включали струм, що бив учнів. У експериментах, в яких "вчителі" бачили, що перед ними декілька людей відмовилися уражати струмом "учнів" вони значно частіше також відмовлялися це робити. "Соціальні моделі" дуже важливі для прийняття морального рішення індивідом.

Вчинки є результатами вибору певного типу дії за конкретних обставин, фундаментом для якого служать підтримувани людиною принципи і норми, вони є способом самовизначення та самореалізації людини. Завдяки конкретним вчинкам соціум та сама людина розуміє ким вона є, це засіб самопізнання. В той же час, вчинки є і способом формування особистості, від того, як чинить індивід в конкретній ситуації залежить не тільки те, яким він є сьогодні, але і те яким він буде завтра. Коли індивід робить вибір у бік правильного, чи неправильного вчинку, він має враховувати не лише свої власні бажання, але і пам'ятати про те, що він обирає людину як таку.

Використана література:

1. *Аристотель. Етика* / Аристотель; пер. Н. В. Брагинской, Т. А. Миллер; вст. Ст. Ф. Х. Кесседи; Прим. Н. В. Брагинской, В. В. Бибахина. – Москва: ООО "Издательство АСТ", 2004. – 492, [4] с.
2. *Гегель Г. В. Ф. Философия права*: [Пер. с нем.] / Георг Вильгельм Фридрих Гегель; [Авт. вступ. ст., с. 3-43, и примеч. В. С. Нерсисянц]; АН СССР, Ин-т философии. – М.: Мысль, 1990. – 524, [2] с., [1] л. портр. 22 см.
3. *Сартр Ж.-П. За закрытыми дверями: Пьеса в одном акте* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kyvaev.narod.ru/prov/Lintr/Sarttr.htm> - Назва з екрану.
4. *Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм* Ж.-П. кн.: Сумерки богов. М.: "Политиздат", 1989. – С. 319-344. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/sarttr01/> - Назва з екрану.
5. *Хеллер А. Два столпа современной этики // Вопросы философии.* – 2004. – № 3. – С. 28-36.

Аннотация

В статье рассматривается поступок как способ самоопределения личности. Поступки исследуются как результат выбора человека, они выявляют, что для него важно и правильно. Поднимается проблема когнитивного значения поступков, поскольку через них общество и сам человек понимают, кто он такой. В то же время, в статье акцентируется внимание на том, что через поступки личность и формируется: от того, как сегодня действует человек, зависит то, кем он будет завтра. Поднимается вопрос о том, что поступки конкретного человека влияют на формирование образа человека вообще и создают определенную "социальную модель".

Annotation

The article considers with an act as a way to self-determination. Actions are investigated as a result of the person choice, they reveal what is important and properly to the personality. The problem of the cognitive value of actions is considering, because through the actions, society and individual himself understand who he is. At the same time, the article focuses on the fact that the actions personality is formed and from that how people act today, depends who they will be tomorrow. The question that individual actions affect on the forming of human image in general and create a "social model" is investigated.

УДК 378.091.12:005.92

Шульга Т. Ю.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Чільне місце у процесі здобуття вищої освіти займають питання щодо практичної підготовки студентів у педагогічному вузі. Практика забезпечує послідовність і безперервність формування умінь і навичок та професійне становлення майбутніх педагогів. Відповідно ВНЗ має забезпечити організаційно-педагогічні умови для професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя, вираженого в його здатності до постійного збагачення своєї духовної і професійної культури. Саме у відповідь на такі сучасні вимоги до вищої педагогічної освіти у нашому університеті Рішенням Вченої ради університету від 29.06.2011 р. "з метою модернізації практичної складової навчального процесу як невід'ємної ланки освітньо-професійної програми підготовки високоосвіченого фахівця" [5] з 2011–2012 н.р. впроваджено безвідривну навчальну культурологічну практику для студентів 1-2 курсів ОКР "бакалавр" всіх напрямів підготовки. Такий підхід до практичної підготовки студентів є досить нетрадиційним та інноваційним. Він поєднує, з одного боку, вплив на формування особистості випускника вищої школи, а з іншого, – враховує фахову специфіку підготовки та посилює педагогічну складову освіти.

Необхідність введення культурологічної практики актуалізована рядом загальнодержавних напрямів